

Секція: Державне управління, самоврядування і державна служба

Сичова Анастасія Олександрівна

кандидат політичних наук

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Старобільськ, Україна

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО КРЕДИТУВАННЯ: ФОРМА МОНОПОЛІЇ АБО МЕТОД ГРОМАДЯНСЬКОГО КОНТРОЛЮ?

Орієнтація на рейтинг життєздатності, як інститутів, так і окремих осіб, поступово починає виходити за межі вузької, переважно економічної, спеціалізації, захоплюючи площину державного управління. Репутаційний капітал перетворився на важливий аспект функціонування сучасної демократії, виступаючи в якості демонстраційного фактора ефективності окремих політиків. Кореляція рівня репутаційних показників показує не лише прийнятність пропонованих реформ, але й наявні резерви легітимності з позиції соціуму. На даний час ми все частіше спостерігаємо використання цифрових технологій інститутами влади не стільки з метою систематизації фрагментованих персональних даних громадян, скільки для посилення впевненості щодо реформування певних сфер діяльності. Однією з останніх інновацій постає система соціального кредитування (SCS), запропонована китайським урядом у 2014 р

Мета даної статті – розглянути можливість і доцільність імплементації системи соціального кредитування в український політикум за активної участі соціуму.

Концепція соціального кредитування ставить собі за мету екстраполяцію ринкових відносин, а саме: системи оцінки фінансових кредитів, - на інші галузі державного регулювання, зокрема забезпечення безпеки харчових продуктів, боротьба з корупцією, захист навколишнього середовища тощо. Мова йде про використання соціального кредиту в якості

інструменту зниження операційних витрат при формуванні реципрокної співпраці, як у вертикальній, тобто влада – соціум, так і в горизонтальній площинах.

Система соціального кредитування передбачає розширення каналів участі громадськості у формуванні державної політики, підвищення прозорості управління, а також посилення соціального контролю і введення обмежень на використання влади. Саме створення достовірності політичного, соціального та економічного контексту виступає прерогативою позначеної ініціативи.

Відсутність довіри практично на всіх рівнях українського суспільства, крім сімейного кола, служить причиною ухилення від сплати податків, нещасних випадків на виробництві, фальсифікування ліків, шахрайства, контрафакції товарів та інших форм ухилення від легалізованої поведінки. Система соціального кредитування спрямована на зміцнення довіри до державних інституцій через урегулювання службової і приватної поведінки чиновників на основі об'єктивних даних, а не суб'єктивних міркувань.

Алгоритм соціального кредитування передбачає збір та систематизацію даних фізичних і юридичних осіб, зокрема неурядових організацій, підприємств та урядових відомств, для визначення суб'єктів, які заслуговують на додаткові стимули за рахунок «правильної» поведінки. Мова йде не стільки про легальні дії політиків з точки зору букви закону, як про легітимні поведінкові моделі, схвалені широкою громадськістю. Отримані оцінки поведінкових патернів окремих осіб або організацій можуть бути використані як для заохочення, так і для санкціонування, відповідно до встановлених законодавчих норм.

Передбачається, що урядові установи здійснюватимуть перевірку файлів соціальних кредитів при наданні державних контрактів, ліцензуванні підприємств, прийомі на державні посади або просуванні по службі. Порухників судових рішень очікують штрафи, а відповідні записи

залишатимуться в їх особових справах, блокуючи отримання різних послуг, наприклад, бронювання авіаквитків. Суб'єкти з позитивною оцінкою отримуватимуть переваги в форматі службових бонусів. Мета полягає в формуванні поведінкових моделей окремих політиків за допомогою ринкових інструментів і стимулів, створюваних автоматизованою системою правозастосування та економічного регулювання.

Варто зазначити, що деякі ініціативи соціального кредитування викликають численні суперечки і навряд чи будуть реалізовані в українських реаліях. Так, практика оприлюднення чорного списку злісних порушників судових рішень вже була використана в Китаї в 2013 р. Поява такої системи ставила своїм завданням відновити довіру до судових інстанцій, оскільки неплатоспроможні боржники або засуджені шахраї продовжували відкривати нові підприємства, отримувати кредити і використовувати фінансові активи, право на які, згідно із законом, вони повинні були б втратити. Але практика подібного роду публічності здатна завдати відчутної шкоди окремим особам і вступає в протиріччя з законом про невтручання в приватне життя. До того ж з'явилася система обходу чорного списку, коли брокери за окрему плату виконують потрібну послугу, що створює фундамент для появи тіньового ринку обслуговування.

Найімовірніше, слід законодавчо прописати, що соціальний кредит не повинен поширюватися на будь-яке порушення моральної поведінки, надаючи пріоритет виключно недотриманню правових або договірних зобов'язань. В якості інших сумнівних аспектів повсюдної імплементації соціального кредиту слід позначити плутанину між конфліктуючими цілями, проблеми надійності даних і ризики посиленого контролю з позиції монополістичної системи, що суперечить самим основам демократії.

Виникає чимало запитань щодо єдиного блоку індикаторів присвоєння «соціальних балів» політикам. Зокрема, мають місце прецеденти використання соціальних кредитів для обмеження певних свобод та інтересів

окремих осіб, наприклад, свободи слова чи демонстрацій. Виникає логічне питання: чи здатний критичний коментар про уряд знизити оцінку соціального кредиту політичного опонента? Раціональною відповіддю служить формування незалежної служби адміністраторів офіційних інтернет-сайтів з прерогативою публікувати перелік індивідів або компаній, що займаються відвертим наклепом.

Варто також зазначити, що центральне місце в тематиці соціального кредитування займають питання взаємозв'язку між технологіями і представницькою демократією. У Європі та Північній Америці озвучуються сумніви щодо можливості нових інформаційних технологій підтримувати актуальні форми громадської участі. Формування довіри за допомогою онлайн-платформ включає в себе наявність цифрового соціального капіталу у суб'єктів колаборації, а також різних методів валідації учасників політичного ринку. Проте не існує чіткої дефініції цифрового соціального капіталу, його елементів і способів обчислення.

Хоча чимало ідей соціального кредитування можуть мати позитивний ефект для українського соціуму, залишаються серйозні ризики для окремих осіб і служб з огляду на масштабність запропонованої ініціативи. Не можна заперечувати втрату легітимності політичною системою в цілому в разі виявлення частих помилок з боку чиновників, враховуючи рівень чутливості українських громадян до професійної некомпетентності вищих посадовців. До того ж, підключення баз даних, що містять конфіденційну інформацію, і надання доступу певній кількості зацікавлених сторін вимагає впровадження адекватних засобів кібер-безпеки, згідно з новим регламентом GDPR. Незважаючи на наявність фахівців високого рівня, складно говорити про розвинену кібер-безпеку української IT-інфраструктури.

Також виникають сумніви щодо прийнятності механізмів ринкової економіки для українського політикуму і соціуму в цілому. Перефразовуючи М. Сіенса, ринки теж «заробляють» громадян, стимулюючи певний

поведінковий набір, який навряд чи відповідає індивідуальним стандартам доброчесних дій [2, с.24]. За аналогією, у зв'язку з орієнтацією на отримання службових бонусів, можна говорити про можливу імітацію моральних дій українськими політиками для посилення схвалення з боку громадян і примноження власного репутаційного капіталу. По-друге, досі не існує чіткого механізму визначення ефективності індивідуальної діяльності та особистого вкладу в колективний проєкт, що створює труднощі для отриманні об'єктивної оцінки.

Таким чином, раціонально продумана система соціального кредитування здатна забезпечити прозорість процесів управління, контроль влади, а також регулювання фінансових інструментів. Хоча існує велика ймовірність зіткнення з можливістю зловживання таким видом громадського контролю шляхом висунення звинувачень потенційним політичним опонентам в порушенні «вигадано» значущих стандартів.

Література

1. Chorzempa M., Triolo P. China's social credit system: a mark of progress or a threat to privacy? // Peterson Institute for International Economics. 2018. Vol. 14. P. 23-39.
2. Sithigh D., Siems M. The Chinese social credit system: a model for other countries? // D. Sithigh, M. Siems. European University Institute. Department of Law. 2019. 40 p.